

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Frankrijk & Nederland

Rijnja, R.; Neumann, F.; Bergmans, C.; Meloni, R.

Citation

Rijnja, R., Neumann, F., Bergmans, C., & Meloni, R. (1986). Frankrijk & Nederland. *Bestuurskundige Berichten*, 1(2), 16-21. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233007>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233007>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

FRANKRIJK & NEDERLAND

"En France on laisse en repos ceux qui mettent le feu, et on persécute ceux qui sonnent le tocsin".¹ Een in het buitenland algemeen aanvaarde omschrijving voor de Nederlandse volks-aard is: "Als Europa brandt, smeult het in Nederland". Emotioneel vuur versus Calvinistische kalmte. Betrekkingen tussen Nederland en Frankrijk zijn dus zeker de moeite waard om eens nader te bestuderen. Dat hebben wij voor U gedaan, met als resultaat deze reportage, die ook nog een korte blik geeft op de buitenlandse dienst. De exclusieve bronnen waren: E. Braine, eerste ambassade-secretaris van de Franse ambassade, J. de la Ferrière, ambassadeur in Den Haag en Jhr. Mr. M. Vegelin van Claerbergen, ambassadeur in Parijs. Het eerste gedeelte van de reportage is het resultaat van een indringend gesprek met monsieur Braine en het overige gedeelte wordt gevormd door interviews met beide ambassadeurs

Door: Rogier Rijnja, Frank Neumann, Claartje Bergmans en Renato Meloni.

De nederlands-franse betrekkingen zijn sinds de oprichting van de EEG in 1957 eigenlijk schrikbarend slecht geweest. Dat is enerzijds te wijten aan het verschil in aard van de landen en anderzijds aan enkele concrete gebeurtenissen.

Het fundamentele verschil in mentaliteit, noordelijke nuchterheid versus zuidelijke emotionaliteit, is een belangrijke constante die beide landen alleen maar uit elkaar kan drijven. Als voorbeeld kan het franse nationalisme genoemd worden, dat in W.O.I vaak uitmondde in extreem-nationalistische zelfmoordacties.

Dit brengt ons op een belangrijk verschil in historische achtergrond tussen Nederland en Frankrijk. De franse geschiedenis wordt namelijk gekenmerkt door discontinuïteit: revoluties gevolgd door contrarevoluties, oorlogen en militaire staatsgrepen waren niet van de lucht. De geschiedenis van Nederland, met haar allesoverheersende Koningschap en haar stabiele heersende klasse, kan dan alleen nog maar "saai" bevonden worden. Général de Gaulle sprak over Nederland als "un vrai grand pays" en omschreef haar als een van de weinige naties in de wereld: Nederland heeft een eigen taal, identiteit, geschiedenis en ambitie. Consensus is altijd de basis geweest van de nederlandse samenleving.

Behalve deze "emotionele" redenen zijn er, zoals reeds genoemd, een aantal concrete gebeurtenissen die zorgden voor verdere verwijdering van beide landen. Een daarvan is de afscheiding van België van het Koninkrijk der Nederlanden in 1830, veroorzaakt door de Franse Revolutie en de ideologie die daarmee haar intrede deed.

Het culturele verwantschap van Nederland met de germaanse wereld, en de politieke toenadering tot angelsaksische landen sloot Frankrijk uit van enige interactie met Nederland. Engeland was tijdens het interbellum een belangrijke actor op het politieke toneel, en gebruikte Nederland en haar streven naar Europees evenwicht als buffer voor de machtsaanvallen tussen Frankrijk en Duitsland. Nederland bezigde een omvangrijke buitenlandse neutraliteitspolitiek, toen ze werd getroffen door twee belangrijke voorvallen die de integratie van Nederland binnen Europa, en dus ook de toenadering tot Frankrijk, hebben vertraagd. Deze breuken waren de bezetting door de Duitsers en het verlies van het merendeel van de nederlandse koloniën.

Na W.O.II was een spoedige verbetering van de nederlands-franse betrekkingen te verwachten. Alle voorwaarden waren aanwezig: Nederland had haar neutraliteit opgegeven en vormde samen met België, Luxemburg, Engeland en Frankrijk

¹ Chamfort 1741-1794, *Maximes et pensées*.

de eerste aanzet tot de totstandkoming van de NAVO. Ook de oprichting van de EEG was aanleiding tot verbroedering met Frankrijk. Beide landen voelden zich eveneens verwand door de wederzijdse dekolonisatie. Ook de franse politiek werd voor Nederland begrijpelijker en inzichtelijker.

Toch bleef de echte verbroedering tussen Frankrijk en Nederland voorlopig nog uit. Waarom? Daar is eveneens een oorzaak voor aan te wijzen. Ons scheidde nog de sterke politieke tegenstellingen in Frankrijk, waar het communisme veel sterker ontwikkeld was dan in Nederland. Het sociaal-democratische model liet in Frankrijk lang op zich wachten. De belangrijkste oorzaak is echter de machtsovername door Général de Gaulle. Dit fenomeen is in Nederland nooit begrepen en werd vergeleken met een zuid-amerikaanse staatsgreep. Vanaf dat moment hebben zich regelmatig misverstanden voorgedaan, die soms uitgroeiden tot "chicanes" over en weer. De onderwerpen van controversen waren bijvoorbeeld de keuze van De Gaulle voor kernenergie, de toetreding van Engeland tot de EEG, het gedrag van Frankrijk binnen de EEG en recenter de Rijnzoutaffaire.

Een keerpunt in de tachtiger jaren leidde uiteindelijk toch tot een min of meer stabiele wederzijdse toenadering. Frankrijk ontwikkelde na De Gaulle een politiek die steeds dichter naar de nederlandse politiek toegroeide: een regelmatige wisseling van regering en een voor Nederland aanvaardbare Europese politiek onder Mitterrand. Frankrijk was bereid de openmarkt-politiek te aanvaarden en de Rijnproblematiek te erkennen. Frankrijk ontwikkelde een groeiende waardering voor het bewind van Lubbers. In Nederland lokte de industriële en

technologische vooruitgang van Frankrijk tegelijkertijd juist bewondering uit.

Een bescheiden verbroedering heeft dus uiteindelijk plaatsgevonden, na tijden van onverschilligheid en zelfs rivaliteit. Zal deze relatie wederom op de proef worden gesteld door de Rijnzout affaire?

'Het op een na oudste beroep ter wereld'

Monsieur J. de la Ferrière, Ambassadeur de France aux Pays-Bas.

"Ambassadeur is het op één na oudste beroep ter wereld. Tegelijk is het een beroep met hoog aanzien. Was het in den beginne een niet nauwkeurig omschreven representant van de vorst, in de 15e eeuw werd aan de functie een formele basis gegeven door de Italianen, door de Venetianen om precies te zijn. Zijn vertegenwoordigingsopdracht gold vanaf dat moment als heilig en onaanstootbaar. De taken van de ambassadeur zijn globaal de volgende: het bevorderen van de handel, de behartiging van de belangen van zijn landgenoten in den vreemde en het bevorderen van de culturele en wetenschappelijke contacten tussen de landen. Verder, en daarmee betreed ik de terreinen van de binnenlandse en buitenlandse politiek, fungeert hij als spreekbuis van zijn regering ten behoeve van de regering van het land waarin hij is gestationeerd. Zijn eigen regering maakt hij

attent op ontwikkelingen in het land waarin hij zit.

Een ambassadeur hoort zich te 'baden' in het land waarin hij geplaatst is. Alleen door intensieve contacten met met de bevolking, politieke partijen, belangengroepen en de media kan hij zich een goed beeld vormen van het land, kan hij het land begrijpen. Een goede illustratie hiervan is de Rijnzoutaffaire. Voor de gewone Fransman is de hele kwestie van secundair belang. Het is mijn taak om duidelijk te maken dat het hier wel een ernstige zaak is.

Veel hangt af van de intuïtie van de diplomaten. Deze intuïtie wil nog wel eens uitkomen. De prognoses van de parlementsverkiezingen dit jaar wezen uit dat Lubbers zou verliezen. Wij hebben het geluk gehad vóór de verkiezingen aan onze regering door te geven dat hij zou winnen."

Die Rijnzoutaffaire; hoe denkt men daar momenteel in Frankrijk over ?

"Voor de Fransen bestaat het probleem niet meer. Beide landen zitten nu op één lijn. Afgesproken is dat wij vóór 5 januari volgend jaar aan een vermindering in de zoutlozingen zullen beginnen. Ik heb er goed vertrouwen in dat ons dat zal lukken."

Terug naar de ambassadeur, de ambtenaar. De Franse ambtelijke top is politiek gekleurd. Zoiets wordt in Nederland moeilijk geaccepteerd. Wat is Uw mening over politiekgekleurde ambtenaren ?

"Dat de 'kabinetten', bestaande uit directe medewerkers van de ministers politiekgekleurd zijn, vind ik vanzelfsprekend. Ik keur echter af dat ambtenaren op lager niveau een politieke teint hebben. Het is een probleem dat tot de komst van de socialisten niet bestond. Daarvóór, vanaf het moment dat de heersende, royalistische klasse het bestaan van de republiek had aanvaard, werkte iedere ambtenaar voor La France. Niet anders. Er werd bij kabinetswisselingen nooit van ambtenaren gewisseld. Toen de socialisten kwamen (ik voel geen antipathie tegen ze)ver-

anderde dat. Sindsdien is er sprake van een pendule. Met het komen en gaan van linkse en rechtse regeringen veranderen de ambtenaren mee, noodgedwongen, omdat de pendule heen en weer blijft gaan. Die beweging moet stilgezet worden. Het is een democratisch vereiste dat ook de recruitering van ambtenaren op grond van capaciteiten en niet op grond van politieke gezindheid plaatsvindt."

Bent U niet bang dat U ooit op zult moeten stappen naar aanleiding van een beweging van de pendule ?

"Ik ben nooit aan een politieke partij gelieerd geweest. Ik ben overtuigd Gaullist, maar ik ben nooit lid geweest van een politieke partij. Gelukkig doen heel veel hogere ambtenaren dat ook niet."

U hebt op verschillende posten gezeten, onder meer in Pakistan, Tunesië en Israel. Wat voor beeld heeft U nu van Nederland gekregen ?

"Nederland is de 'Utopie réalisée'. Het heeft een doorzichtige democratie, er heerst een grote mate van gelijkheid en gerechtigheid. Nederland wordt bestuurd als een grote onderneming, waarin rationaliteit en zakelijkheid hoog genoteerd staan. De bevolking is niet egoïstisch of arrogant. Maar dat zijn wij ook niet. Al wordt dat wel beweerd. Toch heeft Nederland het wat gemakkelijker gehad dan Frankrijk. Er is sprake van een grote eenheid op alle gebieden, door de geschiedenis gesmeed. Terwijl wij eeuwen van burgerlijke strijd doormaakten, schaarden de Nederlanders zich rond de familie Van Oranje. Voordat Willem van Oranje kwam, was door de strijd tegen het water al een zekere eenheid ontstaan. Verder is Nederland klein. Hierdoor valt het steeds buiten de grote internationale spanningen."

Er zijn verschillen tussen de recruitering van topambtenaren in beide landen. Een systeem van 'grandes écoles' ontbreekt hier nagenoeg.

Is dat geen groot manco ?

"Het systeem van de 'grandes écoles' zal hier waarschijnlijk nooit aarden. Dat is ook niet nodig. In Nederland zijn de universitaire opleidingen bijvoorbeeld van een hoog niveau. Je ziet bijvoorbeeld regelmatig Nederlanders op hoge posten in internationale organisaties. Het Franse systeem stamt nog uit de tijd van Napoleon en is verouderd. In principe is het bedoeld om uit het grote Frankrijk de 'meilleurs esprits' te plukken van het hele land. Er is nogal wat op aan te merken. Het werpt een elite op van topambtenaren, waarmee voor het bedrijfsleven niet meer dan een 'tweede keus' over dreigt te blijven. Het is goed dat er steeds meer roulatie plaatsvindt tus-

'Een ijzersterke gezondheid...'

** Jhr. Mr. M. Vegelin van Claerbergen
Nederlands ambassadeur in Frankrijk.*

Kunt U een korte schets geven van de belangrijkste aspecten van de Nederlands-Franse relaties in de afgelopen tijd ?

"Een zeer belangrijke trend is de toename van de bilaterale samenwerking en van het begrip over en weer. Vooral essentieel is de wederzijdse economische toenadering. Daarnaast is er dan ook nog een enthousiaste culturele samenwerking, die

sen de ambtelijke top en het bedrijfsleven. Dan blijft er het kritiekpunt dat mensen van de E.N.A. heel jong gerecruteerd worden. De uitgestippelde loopbaan die dan direct wordt geschetst zet deze énarques onder zware druk. Grappig genoeg betekent het zijn van énarques voor velen tevens het eindpunt van een carrière. Dat is te merken aan hun instelling en gedrag.

Een concours zou een begin moeten zijn en niet het einde van een loopbaan."

Een laatste vraag. Wat vindt U van de Nederlandse ambtenaar ?

"De Nederlandse ambtenaar is over het algemeen uitstekend opgeleid. Hij is nuchter, objectief, heel stipt en consequent. Ze doen wat ze zeggen en komen hun beloften na.

vooral van zich doet spreken door tentoonstellingen als "La France aux Pays-Bas" en de tentoonstelling van het Mauritshuis hier onlangs in Parijs, die een 500.000 bezoekers trok. De problemen in de bilaterale betrekkingen stammen veelal uit het verleden dat gekenmerkt werd door een veel grotere concentratie op het nationale belang. Toen dacht men ook nog niet aan ecologische grensoverschrijdende factoren. De Rijnzoutaffaire is daar een voorbeeld van".
Ziet U op korte termijn een oplossing voor dat probleem?

"De Fransen moeten nu binnenkort komen met een rapport waarin staat op welke manier ze, in overeenstemming met de conferentie van Bonn, de zoutlozingen gaan beperken met 20 kilo per seconde. We hebben van de Franse regering de toezegging gekregen dat men zich aan beperking van de zoutlozing zal houden. Alleen over de manier waarop de vermindering zal plaatsvinden is men er nog niet uit".

Vindt U het dan niet vijf voor

twalf worden? De Fransen schuiven de ene na de andere oplossing van tafel en de uitspraak van het internationale gerechtshof in Den Haag doet niet veel goeds vermoeden.

"Het probleem voor Frankrijk is dat de kwestie politiek heel gevoelig ligt. De parlementsleden die uit de Elzas afkomstig zijn (Het gebied van de kaliemijnen, red.) vormen een niet te verwaarlozen macht in het huidige Franse parlement. Zij zijn zowel tegen de voorgestelde oplossingen van zout-inspuitingen in de Elzasbodem, als tegen de produktiebeperkingen. Deze zouden nog meer werkeloosheid veroorzaken in het toch al getroffen Elzas-gebied.

De Franse regering zit dus met een probleem. Aan de ene kant is er de toezegging van vermindering van zoutlozingen, vastgelegd in een internationaal geratificeerd verdrag, aan de andere kant zijn er grote economische en politieke moeilijkheden.

Recentelijk heeft de Franse premier Chirac tegenover premier Lubbers nog eens bevestigd dat men zich zal houden aan de afspraken wat betreft de Rijnzout-affaire. Ik heb het volste vertrouwen in een oplossing op korte termijn".

Formeel zijn de taken van een ambassade de vertegenwoordiging in het buitenland en de behartiging van Nederlandse belangen in den vreemde. Hoe functioneert een ambassade nu in de praktijk?

"De activiteiten van een ambassade laten zich aflezen uit de verschillende afdelingen. Hier in Parijs hebben we onder andere een politieke afdeling, een economische afdeling, een consulaire afdeling, die de belangen van het individu behartigt, een finan-

ciële afdeling, een landbouwafdeling en een culturele afdeling. De ambassadeur houdt zich bezig met de zaken van alle afdelingen en dan met name op het ministeriële niveau. Hij coördineert de activiteiten. Eén van de belangrijkste taken voor de gehele ambassade is de Holland-promoting: Zorgen dat het buitenland een zo goed en gunstig mogelijk beeld krijgt van Nederland in het algemeen en van het Nederlandse produkt in het bijzonder".

Wat zijn volgens u de kwaliteiten waarover een ambassadeur moet beschikken?

"Hij moet beschikken over een ijzeren gezondheid en een stalen energie, over een aanzienlijke mate van trots om Nederlander te zijn, over een grote kennis van het Nederlandse actuele politieke, economische en maatschappelijke gebeuren en over een grote kennis van de nederlandse geschiedenis. Belangrijk is in elk geval belangstelling voor het Nederlandse gebeuren en het verlangen om dat uit te dragen".

Hoe verlopen uw contacten met Buitenlandse Zaken?

"Daar hebben wij zeer veel contact mee. We weten natuurlijk wat Den Haag van ons verwacht, we weten waarop we ons moeten richten. Wij worden op de hoogte gehouden van alle ontwikkelingen, zowel op internationaal als op binnenlands gebied. Wat we proberen is zoveel mogelijk top-ambtenaren, kamerleden en bewindslieden naar Frankrijk te krijgen. Het is van belang dat op die manier, derhalve door persoonlijk contact, het omgrip dat tussen onze twee culturen nog wel eens aan de oppervlakte treedt wordt bestreden. Wederzijds begrip

is belangrijk en noodzakelijk, ook al omdat de één nog sterk gecentraliseerd is en de ander meer open".

"Kijk, we weten wat het Nederlandse beleid is, we lezen het in de troonrede, wij horen het op de conferentie van ambassadeurs en zien het bijvoorbeeld in de instructies die eens per jaar uitgaan aan de Nederlandse delegatie bij de Verenigde Naties. Verder leveren de kamerdebatten veel nuttige gegevens op. Het beleid volgen wij nauwlettend. In de manier waarop men dat beleid uitvoert heeft men een bepaalde marge van vrijheid.

Enkele maanden geleden heeft de Nederlands ambassadeur in Madrid, Mr. E. Korthals-Altes, zijn functie opgezegd, omdat hij ondervond dat zijn idealen niet te rijmen waren met zijn dagelijks werk. In de NRC schreef de criticus J.L. Heldring daarover dat een ambassadeur gewoon zijn werk moet doen, en niet moet zeuren over zijn politieke instelling. Hoe denkt u over deze hele affaire?

"Ik denk dat er weinig problemen zijn. Er moet een grote mate van loyaliteit bestaan van een ambassadeur aan zijn minister, maar ik kan me heel goed voorstellen dat een ambassadeur zegt: Dit gaat mij te ver, ik kan dit niet meer verenigen met mijn weloverwogen overtuiging, ik ben het zo oneens met mijn minister, dat ik het beleid niet kan uitvoeren, ik bied mijn ontslag aan".

U bent dus van mening dat er grenzen zijn aan de loyaliteit van ambtenaren?

"Oh absoluut. Stel dat men ambassadeur is van een land dat een democratie is en dat land wordt door een staatsgreep een militaire dictatuur. Als men zelf overtuigd democraat is, dan moet men de consequentie trekken en ontslag remen. Een am-

bassadeur blijft iemand, die verantwoording schuldig is niet alleen aan een minister, maar in de eerste plaats aan eigen eer en geweten".

Kunt U tot slot de 'huisstijl' van het Franse openbaar bestuur verwoorden?

"Voor de eisen van een moderne samenleving is het Franse openbaar bestuur wat aan de zware kant. Er is, net zoals bij ons in sommige gevallen, sprake van een overdaad aan paperassen, wat vaak betreurd wordt door het bedrijfsleven. Maar nogmaals, de algemene competentie, de vaardigheid van het Franse openbaar bestuur ligt op een hoog niveau".

(ingezonden mededeling)

